

بررسی چگونگی تحقق محرمیت فضایی در مسکن ایرانی، مطالعه موردی خانه های کاشان

نیلوفر ساعی بهروزی*، سید عباس یزدانفر^۲

۱- نیلوفر ساعی بهروزی، کارشناسی ارشد معماری مسکن، دانشگاه علم و صنعت ایران. saeinilofar2208@yahoo.com

۲- سید عباس یزدانفر، دانشیار معماری، دانشگاه علم و صنعت ایران. yazdanfar@iust.ac.ir

چکیده

نیاز به مسکن و سرپناه از دغدغه های ابتدایی بشر بوده و یقیناً در آینده نیز به شمار می رود. دغدغه ای که پایه بسیاری از فرآیندهای زندگی همچون خانواده در گرو آن می باشد. زمانی که اسمی از خانواده برده می شود، دسته ای از حریم ها به عنوان بخشی از هویت و فرهنگ جدا نشدنی ما، در ذهنمان یادآور می شود. حرایمی که در خانواده های قدیمی همواره مدنظر بوده و امروزه روز به روز نقش آن کمرنگ تر شده و مسائل و مشکلاتی همچون صلب آرامش افراد را به دنبال خود آورده است. در مقاله حاضر با بررسی مفهوم محرمیت و استخراج مولفه های آن از خانه های سنتی کاشان به عوامل موثر در شکل گیری حریم پرداخته ایم. با توجه به دسته بندی انجام شده عوامل موثر در شکل گیری محرمیت را در گذشته می توان در دو دسته کلی اصول فضایی شکل دهنده محرمیت و عناصر کالبدی شکل دهنده آن تقسیم بندی کرد.

واژه های کلیدی: محرمیت، مسکن سنتی، خانه های کاشان.

۱- مقدمه

براساس یافته های محققانی چون راپاپورت [1] فرهنگ به عنوان عاملی موثر در پایداری اجتماعی، نقش مهمی را در فرآیند شکل گیری مسکن بازی می کند. در این میان جایگاه دین در شکل گیری فرهنگ ها جایگاهی متعالی و موثر است. از این رو بررسی الگوهای اساسی طراحی خانه در مناطقی با مذاهب مختلف نیز موید این موضوع است. در بسیاری از مطالعاتی که در حوزه رفتار اجتماعی انجام شده است، عامل محرمیت در کنار فرهنگ، دین و محیط ارزیابی شده است.

محرمیت به عنوان اصلی که در زندگی مردم و فرهنگ آنها نهادینه شده بود در آیات قرآن کریم نیز مورد اشاره قرار گرفته است؛ در سوره نور آمده است؛ "ای کسانی که ایمان آورده اید، به خانه ای غیر از خانه خودتان وارد نشوید، تا زمانی که اجازه گرفته باشید و به افراد منزل سلام کرده باشید، و اگر کسی در منزل نباشد، وارد نشوید تا زمانی که اجازه یابید، اگر از شما خواستند که بازگردید، پس داخل نشوید، که این کار باعث اخلاص بیشتر می شود، و خدا آگاه است که شما چه میکنید."

[17]

توجه به حریم مسکن نیز در احادیث مورد اشاراتی قرار گرفته است چنانکه پیامبر می فرماید: "اجازه (برای ورود به خانه) باید سه بار گرفته شود، و اگر اجازه داده شود (سپس وارد شوید)، در غیر این صورت بازگردید." همچنین پیامبر به پیروان خود سفارش می فرمود که به صورت ناگهانی یا مخفیانه وارد منزل نشوید: "فرد وارد شونده باید به افراد درون منزل اعلام کند که او